

PRZEGLĄD UCHWAŁ IZBY KARNEJ SĄDU NAJWYŻSZEGO W ZAKRESIE PRAWA KARNEGO MATERIALNEGO ZA 2015 R.

RYSZARD A. STEFAŃSKI

KODEKS KARNY

1. OBOWIĄZEK NAPRAWIENIA SZKODY (ART. 46 § 1 K.K.)

Problem, który został przedstawiony Sądowi Najwyższemu do rozstrzygnięcia sprowadzał się do pytania, czy pochodząca z przestępstwa korzyść majątkowa jego sprawy mająca charakter świadczenia świadomie spełnionego w zamian za dokonanie czynu zabronionego przez ustawę lub w celu niegodziwym, aktualizuje obowiązek obligatoryjnego orzeczenia jej przepadku na podstawie art. 45 § 1 k.k., czy też zgodnie ze zdaniem drugim tego przepisu, wskazującym, że «Przepadku nie orzeka się w całości lub w części, jeżeli korzyść lub jej równowartość podlega zwrotowi pokrzywdzonemu lub innemu podmiotowi» – oznacza to konieczność zastosowania przepisu art. 46 § 1 k.k.? W zagadnieniu tym podstawowe znaczenie mają dwie kwestie, a mianowicie, czy świadczenie spełnione w zamian za pośrednictwo w załatwieniu sprawy jest przedmiotem przestępstwa (art. 44 § 1 k.k.) lub korzyścią majątkową osiągniętą z przestępstwa (art. 45 § 1 k.k.), a także czy jej orzeczenie jest wyłączone ze względu na to, że podlega zwrotowi pokrzywdzonemu (art. 44 § 5 i art. 45 § 1 *in fine* k.k.).

Rozstrzygając to zagadnienie, Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 29 stycznia 2015 r. – I KZP 24/14 (OSNKW 2015, nr 4, poz. 30) uznał, że **Sam tylko stan pokrzywdzenia przestępstwem oszustwa z art. 286 § 1 k.k. nie stanowi wystarczającego tytułu uprawniającego do zwrotu przedmiotu rozporządzenia mieniem (naprawienia szkody), gdy to rozporządzenie polega na świadomym i dobrowolnym spełnieniu świadczenia w zamian za popełnienie przestępstwa płatnej protekcji, określonego w art. 230 § 1 k.k. W tej sytuacji przekazujący korzyść majątkową nie korzysta z ochrony, którą zapewniają przepisy w art. 44 § 4 k.k. i art. 45 § 1 zdanie drugie *in fine* k.k., a niewykazanie tego uprawnienia pokrzywdzonego może aktualizować orzeczenie o obowiązkowym przepadku na rzecz Skarbu Państwa**

przedmiotu płatnej protekcji (art. 44 § 1 k.k.) lub o fakultatywnym przypadku jego równowartości (art. 44 § 5 k.k.).

Uzasadniając ten pogląd Sąd Najwyższy słusznie wywiódł, że nie budzi wątpliwości, że korzyść majątkowa, o której mowa w art. 230 § 1 k.k., jest wprost przedmiotem czynności wykonawczej tego typu czynu, a korzyść przyjęta przez sprawcę płatnej protekcji stanowi akademicki przykład owocu przestępstwa. Przekazane sprawcy przestępstwa z art. 230 § 1 k.k. pieniądze są przedmiotem pochodzącym bezpośrednio z przestępstwa płatnej protekcji (art. 44 § 1 k.k.), bowiem są uzyskanie w drodze realizacji znamion przestępstwa. Jak stwierdził Sąd Najwyższy: „Przedmiotem pochodzącym bezpośrednio z przestępstwa (*producta sceleris*) jest wyłącznie taki przedmiot, którego warunkiem uzyskania jest realizacja znamion określonego przestępstwa. Orzeczenie tej postaci przypadku poprzedzone zatem być musi ustaleniem związku o charakterze bezpośrednim pomiędzy określonym przedmiotem, który ma być nim objęty, a popełnionym przestępstwem rozpoznawanym w danej sprawie. Orzeczenie tego rodzaju środka karnego możliwe byłoby wyłącznie w oparciu o przepis art. 44 § 2 k.k., a więc fakultatywnie, pod warunkiem wszakże, że samochód prowadzony przez nietrzeźwego kierowcę zostanie uznany za narzędzie przestępstwa (*instrumenta sceleris*), a także po uprzednim poczynieniu przez sąd ustaleń wynikających z art. 44 § 3 i 7 k.k., a więc określeniu prawa własności przedmiotu podlegającego przypadkowi oraz współmierności przypadku do wagi popełnionego czynu”¹.

Sąd jest zobowiązany orzec przepadek pieniędzy pochodzących bezpośrednio z płatnej protekcji, a gdy jej orzeczenie nie jest możliwe, może orzec przepadek jej równowartości (art. 44 § 4 k.p.k.)².

Klauzula uniemożliwiająca przepadek przedmiotu lub korzyści pochodzących bezpośrednio z przestępstwa określona w art. 44 § 5 k.k. i art. 45 § 1 k.k. zd. 2 k.k., związana jest z wykazaniem uprawnienia pokrzywdzonego do konkretnego przedmiotu lub korzyści majątkowej pochodzących z przestępstwa.

Trafnie Sąd Najwyższy podkreślił, że z treści art. 49 § 1 k.p.k., wynika, że pokrzywdzonym w procesie karnym może być wyłącznie ten, którego dobro prawne zostało bezpośrednio naruszone lub zagrożone przez przestępstwo. Dobrem prawnym chronionym przepisem art. 230 § 1 k.k. jest działalność określonych instytucji publicznych, związana z ich prawidłowym, budzącym autorytet i zaufanie obywateli, bezinteresownym funkcjonowaniem – a więc nie indywidualnie określony ważny interes prywatny, nawet chroniony dodatkowo, lecz rodzajowo odmienne dobro ogólne. Nie może zatem być mowy o bezpośrednim naruszeniu lub zagrożeniu żadnego dobra osoby zainteresowanej, wobec której sprawca, w zamian za korzyść lub jej obietnicę, podejmuje się przy użyciu wpływów pośrednictwa w załatwieniu sprawy we wspomnianej instytucji. Nie ma więc statusu pokrzywdzonego osoba wręczającej korzyść majątkową sprawcy przestępstwa płatnej protekcji.

¹ Wyrok SN z dnia 15 kwietnia 2008 r., II KK 29/08, OSN Prok. i Pr. 2008, nr 10, poz. 2.

² M. Siwek, Glosa do wyroku Sądu Najwyższego z dnia 27 marca 2013 r., III KK 273/12, LEX/el. 2014.

Ponadto z istoty środka kompensacyjnego wynika, że jego orzeczenie jest dopuszczalne tylko wówczas, gdy powstała rzeczywista szkoda pozostająca w bezpośrednim związku z przestępstwem, za które następuje skazanie³.

Zasadnie Sąd Najwyższy twierdzi, że nie dochodzi do konkurencji między środkami karnymi opisanymi w art. 45 § 1 k.k. i w art. 46 § 1 k.k. z uwagi na treść art. 45 § 1 k.k., która nie pozwala na jego stosowanie w odniesieniu do przedmiotów wymienionych w art. 44 § 1 lub § 6 k.k., do których należą przedmioty, w tym pieniądze przyjmowane przez sprawców tzw. przestępstw korupcyjnych, prawnokarny obowiązek naprawienia szkody powstaje jedynie w razie zaistnienia podstaw odpowiedzialności odszkodowawczej *ex delicto* (art. 415 i nast. k.c.) lub *ex contractu* (art. 471 i nast. k.c.), a nie wówczas, gdy strona legitymuje się tylko roszczeniem o zwrot przedmiotu świadczenia świadomie spełnionego w celu niegodziwym, w wykonaniu nieważnej od samego początku czynności prawnej.

2. ZBRODNIA PRZECIWKO LUDZKOŚCI (ART. 105 § 1 K.K.)

Sąd Najwyższy w składzie 3 sędziów przedstawił powiększonemu składowi do rozstrzygnięcia zagadnienie prawne, nasuwające poważne wątpliwości co do wykładni prawa, a mianowicie „Czy umyślne pozbawienie wolności innej osoby może być uznane za zbrodnię przeciwko ludzkości, której karalność nie ulega przedawnieniu, nawet jeżeli nie realizuje znamion czynu zabronionego określonego w art. 118a § 2 pkt 2 k.k.?” Wprawdzie w pytaniu tym odwołano się do art. 118a § 2 pkt 2 k.k., ale w istocie chodziło o rozumienie zbrodni przeciwko ludzkości w rozumieniu art. 105 § 1 k.k., który wyłącza stosowanie przepisów o przedawnieniu w razie popełnienia zbrodni przeciwko pokojowi, ludzkości i przestępstw wojennych. Wskazanie art. 118a § 2 pkt 2 k.k. wiąże się chyba z tym, że przepis ten kryminalizuje zbrodnię przeciwko ludzkości, którą jest czyn polegający na pozbawieniu innej osoby wolności na czas przekraczający 7 dni lub ze szczególnym udręczeniem. Określenie zbrodni przeciwko ludzkości było już przedmiotem rozważań Sądu Najwyższego. Organ ten twierdził, że:

- „Przestępstwami stanowiącymi zbrodnię przeciwko ludzkości (...) są takie czyny, które – wypełniając znamiona zbrodni lub umyślnych występków, określonych w ustawodawstwie polskim – należą jednocześnie do kategorii przestępstw wymienionych w art. 6 pkt c Karty Międzynarodowego Trybunału Wojskowego, stano-

³ Wyrok SN z dnia 4 lutego 2002 r., II KKN 385/01, LEX nr 53028, postanowienie SN z dnia 4 lutego 2009 r., V KK 410/08, OSN Prok. i Pr. 2009, nr 7–8, poz. 3, wyrok SN z dnia 23 lipca 2009 r., V KK 124/09, LEX nr 51963, wyrok SN z dnia 1 lutego 2011 r., III KK 243/10, OSN Prok. i Pr. 2011, nr 7–8, poz. 1, wyrok SN z dnia 29 marca 2011 r., III KK 392/10, OSN Prok. i Pr. 2011, nr 9, poz. 3, wyrok SN z dnia 14 marca 2013 r., III KK 27/13, OSNKW 2013, nr 7, poz. 57, wyrok SN z dnia 17 lipca 2014 r., III KK 54/14, OSNKW 2015, nr 1, poz. 4, wyrok SN z dnia 18 lutego 2015 r., II KK 27/15, OSN Prok. i Pr. 2015, nr 5, poz. 2, wyrok SN z dnia 16 kwietnia 2015 r., II KK 321/14, OSN Prok. i Pr. 2015, nr 6, poz. 1, wyrok SN z dnia 25 czerwca 2015 r., II KK 171/15, OSN Prok. i Pr. 2015, nr 10, poz. 2, wyrok SA w Katowicach z dnia 13 marca 2013 r., II AKA 486/12, OSN Prok. i Pr. 2013, nr 10, poz. 22. A. Muszyńska, *Naprawienie szkody wyrządzonej przestępstwem*, Warszawa 2010, s. 72–92 i 96–99; M. Rogalski, *Obowiązek naprawienia szkody lub zadośćuczynienie za doznaną krzywdę*, [w:] *Środki karne po nowelizacji w 2015 r.*, R.A. Stefański (red.), Warszawa 2016, s. 426–434.

więcej integralną część Porozumienia zawartego w Londynie w dniu 8 sierpnia 1945 r., do którego Polska przystąpiła (Dz.U. z 1947 r. Nr 63, poz. 367), bądź w Konwencji z dnia 9 grudnia 1948 r. w sprawie zapobiegania i karania zbrodni ludobójstwa, ratyfikowanej przez Polskę (Dz.U. z 1952 r. Nr 2, poz. 9), bądź też w art. I pkt b Konwencji z dnia 26 listopada 1968 r. o niestosowaniu przedawnienia wobec zbrodni wojennych i zbrodni przeciw ludzkości, ratyfikowanej przez Polskę (Dz.U. z 1970 r. Nr 26, poz. 208 – załącznik)⁴;

- „Czyny funkcjonariuszy organów bezpieczeństwa publicznego, popełnione w okresie do 31 grudnia 1956 r., a polegające na znęcaniu się fizycznym lub moralnym nad osobami pozbawionymi wolności (art. 246 k.k. z 1932 r.), udziale w pobiciu osób pozbawionych wolności (art. 240 k.k. z 1932 r.) czy nadużyciu władzy (art. 286 § 1 k.k. z 1932 r.), wyczerpują znamiona zbrodni przeciwko ludzkości, określone w aktach prawa karnego międzynarodowego, jedynie wówczas, gdy sprawcy działający w strukturach systemu państwa totalitarnego – o jakim mowa w art. 2 lit. a ustawy z dnia 6 kwietnia 1984 r. o Głównej Komisji Badania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu – Instytucie Pamięci Narodowej, obowiązującej do wejścia w życie ustawy z dnia 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu – posługującego się na wielką skalę terrorem dla realizacji celów politycznych i społecznych, co najmniej aprobowali taki sposób realizacji polityki władz państwa; popełniając te czyny brali tym samym świadomie udział w prześladowaniach ze względów politycznych”⁵;
- „Zbrodniami przeciwko ludzkości są „inne poważne prześladowania z powodu przynależności osób prześladowanych do określonej grupy narodowościowej, politycznej, społecznej, rasowej lub religijnej, jeżeli były dokonywane przez funkcjonariuszy publicznych albo przez nich inspirowane albo tolerowane”. Chodzi tu o przestępstwa wypełniające znamiona zbrodni lub umyślnych występków określonych w ustawodawstwie polskim, a należących do przestępstw wskazanych m.in. w art. VI pkt c) Karty Międzynarodowego Trybunału Wojskowego będącej integralną częścią Porozumienia zawartego w Londynie w dniu 8 sierpnia 1945 r., czy w Konwencji z dnia 26 listopada 1968 r. o niestosowaniu przedawnienia wobec zbrodni wojennych i zbrodni przeciw ludzkości”⁶;

Zbrodnie przeciwko ludzkości zdefiniowane są też w art. 3 ustawy z dnia 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu⁷, według którego są to w szczególności zbrodnie ludobójstwa w rozumieniu Konwencji w sprawie zapobiegania i karania zbrodni ludobójstwa, przyjętej w dniu 9 grudnia 1948 r. (Dz.U. z 1952 r. Nr 2, poz. 9, z późn. zm.), a także inne poważne prześladowania z powodu przynależności osób prześladowanych do okre-

⁴ Uchwała 7 sędziów SN z dnia 13 maja 1992 r., I KZP 39/91, OSNKW 1992, nr 7-8, poz. 45 z głosem L. Gardockiego, Pal. 1993, nr 7-8, s. 116 i uwagami R.A. Stefańskiego, Przegląd uchwał Izby Karnej Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego materialnego za lata 1991-1993, WPP 1994, nr 3-4, s. 100-101.

⁵ Postanowienie SN z dnia 4 grudnia 2001 r., II KKN 175/99, OSNKW 2002, nr 5-6, poz. 47.

⁶ Postanowienie SN z dnia 30 stycznia 2013 r., IV KO 79/12, LEX nr 1277778.

⁷ Dz.U. z 2016 r., poz. 152 ze zm.

ślonej grupy narodowościowej, politycznej, społecznej, rasowej lub religijnej, jeżeli były dokonywane przez funkcjonariuszy publicznych albo przez nich inspirowane lub tolerowane.

Sąd Najwyższy w uchwale 7 sędziów z dnia 14 października 2015 r., I KZP 7/15 (OSNKW 2015, nr 12, poz. 98) uznał, że **Umysłne pozbawienie wolności innej osoby – po spełnieniu szczególnych warunków – może być uznane za zbrodnię przeciwko ludzkości, której karalność nie ulega przedawnieniu, nawet jeżeli nie realizuje znamion czynu zabronionego określonego w art. 118a § 2 pkt 2 k.k.** Jest to pogląd trafny i dogłębnie uzasadniony.

Wprawdzie spotkał się z krytyką, ale nie w warstwie merytorycznej, a formalnej, gdyż wskazuje się, że kryterium definicyjnym jest nie czas pozbawienia wolności, a dotkliwość uwięzienia lub dotkliwość innego pozbawienia wolności fizycznej i dodatkowo z naruszeniem podstawowych reguł prawa międzynarodowego⁸.

Uzasadniając ten pogląd Sąd Najwyższy odwołał się do pojęcia „zbrodni przeciwko ludzkości” zarówno w aktach prawa międzynarodowego, jak i w aktach prawa krajowego. I tak:

- do artykułu VI ust. c Karty Międzynarodowego Trybunału Wojskowego dołączonej do porozumienia międzynarodowego w przedmiocie ścigania i karania głównych przestępców wojennych Osi Europejskiej z 8 sierpnia 1945 r.⁹, w którym zbrodnia przeciwko ludzkości oznacza „morderstwa, wytępienie, obracanie ludzi w niewolników, deportację i inne czyny nieludzkie, których dopuszczono się przeciwko jakiegokolwiek ludności cywilnej, przed wojną lub podczas niej, albo prześladowania ze względów politycznych, rasowych lub religijnych przy popełnianiu jakiegokolwiek zbrodni wchodzącej w zakres kompetencji Trybunału lub w związku z nią, niezależnie od tego, czy było to zgodne, czy też stało w sprzeczności z prawem kraju, w którym zbrodni dokonano”;
- do art. 1 Konwencji ONZ o niestosowaniu przedawnienia wobec zbrodni wojennych i zbrodni przeciwko ludzkości podpisanej w Nowym Jorku, 26 listopada 1968 r.¹⁰, który stanowi, że bez względu na datę popełnienia, przedawnieniu nie podlegają zbrodnie przeciwko ludzkości „popełnione bądź w czasie wojny, bądź w czasie pokoju określone w Statucie Norymberskiego Międzynarodowego Trybunału Wojskowego z dnia 8 sierpnia 1945 r. i potwierdzone przez rezolucje Zgromadzenia Ogólnego Organizacji Narodów Zjednoczonych 3 (I) z dnia 13 lutego 1946 r. i 95 (I) z dnia 11 grudnia 1946 r., wysiedlanie wskutek zbrojnego ataku lub okupacji i nieludzkie czyny wynikające z polityki apartheidu, jak również zbrodnia ludobójstwa zdefiniowana w Konwencji w sprawie zapobiegania i karania zbrodni ludobójstwa z 1948 r., nawet jeżeli takie czyny nie stanowią naruszenia prawa wewnętrznego kraju, w którym zostały one popełnione”;
- Konwencji w sprawie zapobiegania i karania zbrodni ludobójstwa, podpisanej w Nowym Jorku, 9 grudnia 1948 r.¹¹, według której zbrodnię przeciwko ludzkości

⁸ A. Ring, Glosa do uchwały SN z dnia 14 października 2015 r., I KZP 7/15, LEX/el. 2015.

⁹ Dz.U. z 1947 r. Nr 63, poz. 367.

¹⁰ Dz.U. z 1970 r. Nr 26, poz. 208 – załącznik i Dz.U. z 1971 r. Nr 7, poz. 85.

¹¹ Dz.U. z 1952 r. Nr 2, poz. 9 i 10 oraz Nr 31, poz. 213.

należy rozumieć jako „którykolwiek z następujących czynów, dokonany w zamiarze zniszczenia w całości lub części grup narodowych, etnicznych, rasowych lub religijnych, jako takich: zabójstwo członków grupy, spowodowanie poważnego uszkodzenia ciała lub rozstroju zdrowia psychicznego członków grupy, rozmyślne stworzenie dla członków grupy warunków życia, obliczonych na spowodowanie ich całkowitego lub częściowego zniszczenia fizycznego, stosowanie środków, które mają na celu wstrzymanie urodzin w obrębie grupy, przymusowe przekazywanie dzieci członków grupy do innej grupy”;

- do art. 7 ust. 1 Rzymskiego statutu Międzynarodowego Trybunału Karnego sporządzonego w Rzymie dnia 17 lipca 1998 r., stanowiącego, że zbrodnia przeciwko ludzkości oznacza którykolwiek z następujących czynów, popełnionych w ramach rozległego lub systematycznego, świadomego ataku skierowanego przeciwko ludności cywilnej: a) zabójstwo; b) eksterminacja; c) niewolnictwo; d) deportacja lub przymusowe przemieszczanie ludności; e) uwięzienie lub inne dotkliwie pozbawienie wolności fizycznej z naruszeniem podstawowych reguł prawa międzynarodowego; f) tortury; g) zgwałcenie, niewolnictwo seksualne, przymusowa prostytutka, wymuszona ciąża, przymusowa sterylizacja oraz jakiegokolwiek inne formy przemocy seksualnej porównywalnej wagi; h) prześladowanie jakiegokolwiek możliwej do zidentyfikowania grupy lub zbiorowości z powodów politycznych, rasowych, narodowych, etnicznych, kulturowych, religijnych, płci (gender) w rozumieniu ustępu 3 lub z innych powodów powszechnie uznanych za niedopuszczalne na podstawie prawa międzynarodowego, w związku z jakimkolwiek czynem, do którego odnosi się niniejszy ustęp, lub z jakąkolwiek zbrodnią objętą jurysdykcją Trybunału; i) wymuszone zaginięcia osób; j) zbrodnia apartheidu; k) inne nieludzkie czyny o podobnym charakterze celowo powodujące ogromne cierpienie lub poważne uszkodzenie ciała albo zdrowia psychicznego lub fizycznego.

Istotne znaczenie ma ta ostatnia definicja, gdyż – jak trafnie wskazuje się w piśmiennictwie – przepis art. 7 ust. 1 Rzymskiego Statutu MTK z chwilą ratyfikacji Statutu stał się obowiązującą normą prawną polskiego systemu prawnego w oparciu o art. 91 ust. 1 Konstytucji¹².

Zasadnie zatem Sąd Najwyższy przyjął, że dekodowanie normy z art. 7 ust. 1 lit. e) Statutu MTK w odniesieniu do rodzaju pozbawienia wolności, przez treść prawa krajowego (art. 118a § 2 pkt 2 k.k.), jest sprzeczne z regułami interpretacji traktatów międzynarodowych określonymi w art. 31-33 Konwencji Wiedeńskiej o Prawie Traktatów sporządzonej w Wiedniu dnia 23 maja 1969 r.¹³, bowiem narusza podstawowe zasady wykładni prawa międzynarodowego przez interpretację aktów prawa międzynarodowego w drodze odwołania się do treści aktów prawa krajowego. Statut MTK nie uzależnia statusu zbrodni przeciwko ludzkości od okresu trwania bezprawnego pozbawienia wolności¹⁴.

Doprowadziło to Sąd Najwyższy do słusznej konstatacji, że „krótkotrwałe pozbawienie wolności, tj. poniżej 7 dni może być wprawdzie wyjątkowo uznane za zbrodnię

¹² A. Ring, Głosa do uchwały SN z dnia 14 października 2015 r., I KZP 7/15, LEX/el. 2015.

¹³ Dz.U. z 1990 r. Nr 74, poz. 439.

¹⁴ Postanowienie SN z dnia 21 sierpnia 2013 r., III KK 74/13, LEX nr 1388230.

przeciwko ludzkości, ale wyłącznie w razie jednoczesnego stwierdzenia, iż wypełnione zostały wszystkie pozostałe znamiona zbrodni przeciwko ludzkości określone w przepisach międzynarodowych i to w wymiarze wynikającym z kontekstu tych przepisów”.

3. ZNEĆANIE SIĘ NAD CZŁONKAMI RODZINY (ART. 207 K.K.)

Stypizowane w art. 207 § 1 k.k. przestępstwo polega na znęcaniu się fizycznym lub psychicznym nad osobą najbliższą lub nad inną osobą pozostającą w stałym lub przemijającym stosunku zależności od sprawcy albo nad małoletnim lub osobą nieporadną ze względu na jej stan psychiczny lub fizyczny. *In praxi* najczęściej dochodzi do znęcania się nie nad jedną osobą najbliższą, np. żoną, ale także innymi członkami rodziny. W tym kontekście powstała wątpliwość, czy znęcanie się nad więcej niż jednym członkiem rodziny stanowi jedno przestępstwo znęcania się oraz czy nie wykracza poza granice skargi oskarżyciela, dokonanie w wyroku zmiany opisu czynu przypisanego oskarżonemu poprzez rozszerzenie kręgu pokrzywdzonych.

Sąd Najwyższy wypowiedział się wcześniej w podobnej kwestii, wyrażając pogląd, że „element zwartości czasowoprzestrzennej nie może mieć decydującego znaczenia dla oceny, że działanie oskarżonego stanowiło jeden czyn. Istotna jest także kwestia charakteru dobra prawnego, przeciwko któremu sprawca zwracał swoje działanie. Ujęcie kilku pokrzywdzonych w jednym zarzucie popełnienia przestępstwa z art. 207 § 1 k.k. nie pozbawia ich indywidualnych praw, przysługujących każdemu z nich, do ochrony ich dóbr prawnych”¹⁵.

Rozstrzygając przedstawione zagadnienie prawne, Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 31 marca 2015 r., I KZP 1/15 (OSNKW 2015, nr 5 poz. 41) przyjął, że **Z względu na dobro chronione, jakim jest prawidłowość funkcjonowania, a zatem i dobro, rodziny, należy przyjąć, że zachowania naruszające dobra prawne więcej niż jednego członka rodziny stanowią jedno przestępstwo znęcania się określone w art. 207 § 1 k.k.**

Jest to pogląd słuszny i został generalnie zaakceptowany w piśmiennictwie¹⁶. Uzasadniając swoje stanowisko, organ ten skoncentrował się na tożsamości czynu, gdyż w tym tkwi klucz do udzielenia odpowiedzi. Wyszedł z trafnego założenia, że ramy oskarżenia określa zdarzenie faktyczne, objęte aktem oskarżenia, a nie poszczególne elementy jego opisu lub wskazana w nim kwalifikacja prawna¹⁷. Tożsamość czynu jest zachowana

¹⁵ Postanowienie SN z dnia 16 grudnia 2009 r. – IV KK 168/09, Biul. PK 2010, Nr 1, poz. 1.2.11 z głosami częściowo krytyczną P. Pawlonki, LEX/el. 2010 i aprobującą M. Maćkiewicza, GSP-Prz.Orz. 2010, nr 3–4, s. 139–146.

¹⁶ J. Bereznowska, E. Grzęda, Glosa do tego postanowienia, Cz.PKiNP 2016, nr 1, s. 171–180.

¹⁷ Postanowienie SN z dnia 2 kwietnia 2003 r., V KK 281/02, OSNKW 2003, nr 5–6, poz. 59, wyrok SN z dnia 9 czerwca 2005 r., 446/04 (brak pełnej sygnatury), Biul. PK 2005, Nr 3, poz. 1.2.2, postanowienie SN z dnia 12 stycznia 2006 r., II KK 96/05, KZS 2006, nr 6, poz. 62, postanowienie SN z dnia 5 czerwca 2007 r., II KK 91/07, KZS 2007, nr 10, poz. 38, wyrok SN z dnia 25 czerwca 2008 r., IV KK 39/08, OSN Prok. i Pr. 2008, nr 12, poz. 21, wyrok SN z dnia 7 października 2008 r., II KK 62/08, OSNKW 2008, nr 12, poz. 102, postanowienie SN z dnia 21 stycznia 2009 r., II KK 200/08, Biul. PK 2009, nr 3, poz. 1.2.11, postanowienie SN z dnia 11 marca 2010 r., V KK 344/09, OSN Prok. i Pr. 2010, nr 9, poz. 4, postanowienie SN z dnia 19 października 2010 r., III KK 97/10, OSNKW 2011, nr 6,

w sytuacji gdy ustalenia faktyczne nie ulegają tak istotnym przeobrażeniom, iż prowadzą one wprost do odmiennego obrazu zdarzenia, dając w konsekwencji inny zupełnie czyn¹⁸. „Przy ocenie czy w konkretnej sprawie ramy oskarżenia zostały przekroczone – jak zauważył Sąd Najwyższy – nie przesądza jeszcze identyczność dobra prawnego będącego przedmiotem zamachu, identyczność oskarżonych i pokrzywdzonych, a nawet identyczna kwalifikacja prawna, lecz zdecydować o tym może dopiero analiza strony podmiotowej i przedmiotowej czynu zarzucanego i przypisanego, a w szczególności określenie związku przyczynowego między ustalonym zachowaniem osoby oskarżonej o popełnienie przestępstwa i wynikającego z tego zachowania skutkiem takiego działania bądź zaniechania”¹⁹. Sąd Najwyższy wskazał na trudności, jakie rodzi określenie kryterium tożsamości czynu zarówno w doktrynie²⁰, jak i orzecznictwie²¹ i zrezygnował w próby jego określenia, a jedynie podkreślił, że istotne jest odwoływanie się do rozsądnej życiowej oceny. Stworzenie bowiem uniwersalnej i niezawodnej metody badania tożsamości czynu zarzucanego i przypisanego nie jest możliwe. Zwrócił uwagę, że skoro trudno podać kategorycznie i jednocześnie precyzyjnie kryteria identyczności czynu, to tym większego znaczenia nabiera potrzeba każdorazowej i wnikliwej analizy konkretnej sprawy. Ustalenie tożsamości czynu nie może odbywać się tylko na płaszczyźnie rozważań prowadzonych *in abstracto*, ale musi zejść na poziom rozważań prowadzonych *in concreto*²².

Z tego też względu niezbędne stało się określenie istoty przestępstwa znęcania się (art. 207 § 1 k.k.). Jest to przestępstwo wieloczynowe, które polega na wielokrotności

poz. 50, wyrok SN z dnia 2 marca 2011 r., III KK 366/10, OSNKW 2011, nr 6, poz. 51, postanowienie SN z dnia 21 marca 2013 r., III KK 267/12, OSNKW 2013, nr 7, poz. 58, postanowienie SN z dnia 7 sierpnia 2013 r., II KK 15/13, Biul. SN 2013, nr 8, poz. 1.2.1, wyrok SN z dnia 30 września 2014 r., II KK 234/14, OSNKW 2015, nr 2, poz. 14, wyrok SA w Łodzi z dnia 24 listopada 1999 r., II AKA 176/99, Biul. PA w Łodzi 1999, nr 9, s. 15.

¹⁸ Wyrok SN z dnia 17 grudnia 1999 r., IV KKN 512/99, OSN Prok. i Pr 2000, nr 6, poz. 10.

¹⁹ Wyrok SN z dnia 4 kwietnia 2006 r., III KK 306/05, OSNKW 2006, nr 7–8, poz. 69.

²⁰ A. Kaftal, *Prawomocność wyroków sądowych w polskim prawie karnym procesowym*, Warszawa 1966, s. 207; S. Śliwiński, *Polski proces karny przed sądem powszechnym. Zasady ogólne*, Warszawa 1948, s. 205–206; J. Bafia, *Zmiana kwalifikacji prawnej czynu w procesie karnym*, Warszawa 1964, s. 105–106; A. Kaszycki, S. Mendiya, *Przegląd orzecznictwa Sądu Najwyższego w zakresie postępowania karnego za rok 1973*, WPP 1974, nr 2, s. 240; W. Daszkiewicz, *Przegląd orzecznictwa Sądu Najwyższego. Prawo karne procesowe II półrocze 1973 r.*, PiP 1974, nr 6, s. 110; M. Cieślak i Z. Doda, *Przegląd orzecznictwa Sądu Najwyższego w zakresie postępowania karnego za rok 1973*, Pal. 1974, nr 12, s. 57; M. Cieślak, *Polska procedura karna*, Warszawa 1984, s. 279–280, 301–302; M. Cieślak, Z. Doda, *Kierunki orzecznictwa Sądu Najwyższego w zakresie postępowania karnego*, Pal. 1984, nr 10, s. 17; A. Murzynowski, *Istota i zasady procesu karnego*, Warszawa 1994, s. 168; R. Kmiecik [w:] R. Kmiecik, E. Skrzytowiec, *Proces karny. Część ogólna*, Kraków–Lublin 2002, s. 76; K. Marszał, *Proces karny*, Katowice 1998, s. 59; S. Stachowiak, *Wpływ zasady skargowości na formę współczesnego polskiego procesu karnego*, [w:] J. Czapska, A. Gaberle, A. Świątowski, A. Zoll (red.), *Zasady procesu karnego. Księga ku czci profesora S. Wältosia*, Warszawa 2000, s. 490.

²¹ Wyrok SN z dnia 4 stycznia 2006 r., IV KK 376/05, LEX nr 181056, wyrok SN z dnia 25 sierpnia 2010 r., II KK 186/10, LEX nr 619624, wyrok SN z dnia 30 października 2012 r., II KK 9/12, LEX nr 1226693 postanowienie SN z dnia 27 października 2009 r., II KK 45/09, LEX nr 607837, postanowienie SN z dnia 2 kwietnia 2003 r., V KK 281/02, OSNKW 2003, nr 5–6, poz. 59, postanowienie SN z dnia 21 marca 2013, III KK 267/12, OSNKW 2013, nr 7, poz. 58

²² Postanowienie SN z dnia 2 kwietnia 2003 r., V KK 281/02, OSNKW 2003, nr 5–6, poz. 59, S. Stachowiak, *Funkcja zasady skargowości w polskim procesie karnym*, Poznań 1975, s. 218.

i powtarzalności zachowań w określonych granicach czasowych, zakreślonych w akcie oskarżenia, a następnie w wyroku. Trafnie podkreśla Sąd Najwyższy, że sąd, w granicach oskarżenia, jest obowiązany zbadać wszystkie zachowania składające się na wieloczynowe przestępstwo znęcania i w razie konieczności do uzupełnienia podstawy faktycznej o zachowania niewskazane w skardze, gdyż wszystkie one stanowią niepodzielną podstawę faktyczną danego procesu. Sąd nie wychodzi poza granice skargi uprawnionego oskarżyciela, lecz wykonuje procesowy obowiązek korekty opisu czynu zarzucanego oskarżonemu²³.

Wątpliwości rodzi możliwość objęcia zarzutem innych osób, nad którymi znęca się sprawca. Wynika ona z faktu, że wcześniej Sąd Najwyższy zajął stanowisko, że „oskarżony pomimo działania w ramach jednego «historycznie» zdarzenia, naruszając dobra osobiste takie jak zdrowie, wolność, nietykalność cielesną różnych osób, dopuścił się (z uwagi na zbiorowy-wieloczynowy charakter przestępstwa znęcania), co najmniej dwóch czynów”²⁴, a także w literaturze twierdzi się, że sprawca popełnia tyle czynów, ile osób krzywdzi swym nagannym zachowaniem, gdyż w wypadku czynów atakujących dobra osobiste rozszerzenie kręgu pokrzywdzonych sprawia, że odpada tożsamość czynu²⁵. Ustosunkowując się do tego problemu, Sąd Najwyższy odwołał się do przedmiotu ochrony art. 207 § 1 k.k., trafnie podkreślając, że głównym przedmiotem ochrony jest rodzina²⁶. Chodzi o jej funkcjonowanie (główny przedmiot ochrony) oraz życie zdrowie, nietykalność cielesna oraz wolność i cześć (dodatkowy przedmiot ochrony)²⁷. W literaturze główny przedmiot ochrony określa się szczegółowiej jako należyte, wolne od znęcania się traktowanie ludzi w rodzinie, w stosunkach zależności osób małoletnich lub nieporadnych²⁸.

Mając na uwadze dobro chronione w postaci prawidłowego funkcjonowania rodziny, a więc i dobro, rodziny, słusznie Sąd Najwyższy przyjął, że zachowania naruszające dobra prawne więcej niż jednego członka rodziny stanowią jedno przestępstwo znęcania się określone w art. 207 § 1 k.k., oczywiście w sytuacji spełnienia innych ogólnie

²³ Uchwała SN z dnia 15 marca 2007 r., I KZP 15/07, OSNKW 2007, nr 7–8, poz. 55, postanowienie SN z dnia 27 października 2009 r., II KK 45/09, LEX nr 607837, P. Hofmański, S. Zabłocki, *Granice skargi oskarżycielskiej w świetle najnowszego orzecznictwa*, [w:] A. Gerecka-Żołyńska, P. Górecki, H. Paluszkiwicz, P. Wiliński (red.), *Skargowy model procesu karnego. Księga ofiarowana Profesorowi Stanisławowi Stachowiakowi*, Warszawa 2008, s. 146–147.

²⁴ Postanowienie SN z dnia 16 grudnia 2009 r., IV KK 168/09, LEX nr 558349 z glosą krytyczną P. Pawlonki, LEX/el. 2010 oraz aprobującą M. Małeckiego, GSP-Prz.Orz. 2010, nr 3–4, s. 139–146.

²⁵ I. Stolarczyk, *Problem jedności – wielości czynów*, Prok. i Pr. 2005, nr 1, s. 40; M. Czarkowska, *Przedmiot ochrony przestępstw znęcania się w kontekście przemocy wobec kobiet w rodzinie*, Prok. i Pr. 2011, nr 10, s. 37.

²⁶ Uchwała SN z dnia 9 czerwca 1976 r., VI KZP 13/75, OSNKW 1976, nr 7–8, poz. 86, uchwała SN z dnia 25 listopada 1971 r., VI KZP 40/71, OSNKW 1972, nr 2, poz. 27, wyrok SN z dnia 2 grudnia 1974 r., I KRN 33/74, OSDNKW 1975, nr 3–4, poz. 38, wyrok SN z dnia 5 lutego 1996 r., II KRN 186/95, LEX nr 25588, wyrok SN z dnia 4 marca 2008 r., III KK 441/07, LEX nr 447245.

²⁷ R.A. Stefański, *Prawo karne materialne. Część szczególna*, Warszawa 2009, s. 276; J. Kosonoga [w:] R.A. Stefański (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2015, s. 1300; A. Ratajczak, *Przestępstwa przeciwko rodzinie, opiece i młodzieży w systemie polskiego prawa karnego (wybrane zagadnienia)*, Warszawa 1980, s. 134.

²⁸ A. Muszyńska [w:] J. Giezek (red.), *Kodeks karny. Część szczególna*, Warszawa 2014, s. 578; M. Mozgawa [w:] M. Mozgawa (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2015, s. 571.

przyjętych kryteriów tożsamości czynu. Jednocześnie zasadnie zaznaczając, że przypisanie sprawcy znęcania się nad poszczególnymi członkami rodziny popełnienia tylko jednego przestępstwa, czy też rozgraniczenie jego zachowań na tyle przestępstw, ilu jest pokrzywdzonych, zależeć będzie zawsze od konkretnych okoliczności faktycznych i ustaleń dokonanych w indywidualnej sprawie.

4. PRZEDMIOT OCHRONY PŁATNEJ PROTEKCJI (ART. 230 § 1 K.K.)

Rozstrzygając zagadnienie prawne dotyczące pojęcia „niekorzystne rozporządzenie mieniem” w rozumieniu art. 286 § 1 k.k., Sąd Najwyższy zajął także zasadne stanowisko co do przedmiotu ochrony art. 230 § 1 k.k., stwierdzając w postanowieniu z dnia 29 stycznia 2015 r. – I KZP 24/14 (OSNKW 2015, nr 4, poz. 30), że **Dobrem prawnym chronionym przepisem art. 230 § 1 k.k. jest działalność określonych instytucji publicznych, związana z ich prawidłowym, budzącym autorytet i zaufanie obywateli, bezinteresownym funkcjonowaniem – a więc nie indywidualnie określony ważny interes prywatny, nawet chroniony dodatkowo, lecz rodzajowo odmienne dobro ogólne; nie może być zatem mowy o bezpośrednim naruszeniu lub zagrożeniu żadnego dobra osoby zainteresowanej, wobec której sprawca, w zamian za korzyść lub jej obietnicę, podejmuje się przy użyciu wpływów pośrednictwa w załatwieniu sprawy we wspomnianej instytucji.** Takie jego określenie jest zgodne w powszechnie przyjmowanym w judykaturze²⁹ i literaturze³⁰. Stwierdza się, że dobrem chronionym

²⁹ Uchwała SN z dnia 21 lutego 1963 r., VI KO 83/62, OSN GP 1963, nr 4, poz. 60, wyrok SN z dnia 7 maja 1952 r., I K 1428/51, OSNCK 1953, nr 3, poz. 42, wyrok SN i z dnia 21 grudnia 1960 r., III K 840/59, RPEiS 1961, nr 3, s. 380, wyrok SN z dnia 18 października 1962 r., V K 22/62, OSN 1963, poz. 162, wyrok SN z dnia 18 stycznia 1961 r., II K 1147/60, OSPiKA 1961, nr 11, poz. 322, wyrok SN z dnia 4 lutego 1960 r., III K 275/59, OSPiKA 1961, nr 1, poz. 13, wyrok SN z dnia 5 września 1953 r., II K 632/53, OSNCK 1954, nr 3, poz. 48, wyrok SN z dnia 30 maja 1958 r., II K 375/58, LEX nr 1632628, wyrok SN z dnia 26 września 1959 r., V K 1220/59, OSNPG 1959, nr 11, poz. 12, wyrok SN z dnia 1 października 1958 r. I K 755/57, OSNPG 1959, nr 1, poz. 34, wyrok SN z dnia 21 maja 1960 r., II K 297/60, OSNPG 1960, nr 8–9, poz. 152, wyrok SN z dnia 7 października 1965, IV KR 135/65, OSNKW 1966, nr 2, poz. 17.

³⁰ M. Siewierski, *Mały kodeks karny i ustawodawstwo przeciwfaszystowskie, Komentarz i orzecznictwo*, Łódź 1949, s. 90; W. Bogucki, *Mały kodeks karny z objaśnieniami i przepisami związkowymi*, Warszawa 1946, s. 54; J. Bafia, L. Hochberg, M. Siewierski, *Ustawy karnej PRL. Komentarz*, Warszawa 1965, s. 62; O. Chybiński, *Płatna protekcja*, Warszawa 1967, s. 10; O. Chybiński [w:] O. Chybiński, W. Gutekunst, W. Świda, *Prawo karne materialne. Część szczególna (zagadnienia wybrane)*, Warszawa – Wrocław 1971, s. 370; S. Pławski, J. Śliwowski, *Prawo karne, Część szczególna*, Toruń 1961, s. 96; Z. Łukaszkiewicz, *Przestępstwo łapownictwa i płatnej protekcji, Zeszyty Analityczne MS 1967*, nr 5, s. 29; E. Popek, *Kilka zagadnień dotyczących przestępstwa płatnej protekcji w świetle doktryny i orzecznictwa*, Biul. GP 1968, nr 5, s. 16; H. Popławski, A. Weiser, *Płatna protekcja*, Biul. GP 1961, nr 8–9, s. 39; J. Potępa, Glosa do wyroku Sądu Najwyższego z dnia 23 czerwca 1959 r., III K 110/58, PiP 1960, nr 10, s. 695; H. Rajzman, Glosa do wyroku Sądu Najwyższego z dnia 9 marca 1957 r., OSPiKA 1958, nr 4, poz. 245; Z. Radzikowska, *Z problematyki postaci zjawiskowych przestępstwa z art. 38 m.k.k.*, WPP 1968, nr 2, s. 153; M. Kulik [w:] M. Mozgawa (red.), *Kodeks karny...*, op. cit., s. 630; B.J. Stefańska [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, Legalis 2016, teza 2 do art. 230; J. Lachowski [w:] M. Królikowski, R. Zawłocki (red.), *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz. Art. 222–316*, t. II, Warszawa 2013, s. 134; S. Hyps [w:] A. Grześkowiak K. Wiak (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2014, s. 898.

przepisu typizującego przestępstwo biernej płatnej protekcji jest „prawidłowe funkcjonowanie instytucji państwowych (...), zachowanie ich powagi i dobrego imienia oraz wynikająca z tego pozytywna opinia obywatela o samym sposobie załatwiania spraw i o bezinteresowności pracowników instytucji przy tym załatwianiu”³¹. Powoływanie się na wpływy w tych jednostkach wywołuje przekonanie lub utwierdzenie, że sprawy nie są załatwiane bezstronnie³². Wskazuje się także, że przepis ten pośrednio chroni dobra indywidualne, którym płatna protekcja stwarza nieusprawiedliwione obciążenie³³. Słusznie Sąd Najwyższy stwierdził, że „ten, który płaci świadomie za spełnienie czynu zabronionego, nie może dochodzić w drodze sądowej zwrotu wpłaconych korzyści od skazanych za przestępstwo z art. 38 m.k.k. (ob. – art. 230 1 k.k., uwaga R.A.S.), skoro wręczył im korzyść majątkową świadomie, w celu spełnienia czynu zabronionego przez ustawę”³⁴. Niewątpliwie świadczący za pośrednictwo ponosi uszczerbek w swoim mieniu, lecz nie sposób przyjąć, że art. 230 § 1 k.k. chroni jego interesy. Nie są one nawet dodatkowym przedmiotem ochrony.

5. OSZUSTWO (ART. 286 § 1 K.K.)

1. NIEKOKRZYSTNE ROZPORZĄDZENIE MIENIEM

Przestępstwo biernej czynnej protekcji – jak już wskazywano – polega na powoływaniu się przez sprawcę na wpływy w instytucji państwowej, samorządowej, organizacji międzynarodowej albo krajowej lub w zagranicznej jednostce organizacyjnej dysponującej środkami publicznymi albo wywołaniu przekonania innej osoby lub utwierdzeniu jej w przekonaniu o istnieniu takich wpływów i podjęciu się pośrednictwa w załatwieniu sprawy w zamian za korzyść majątkową lub osobistą albo jej obietnicę (art. 230 § 1 k.k.). Do znamion tego przestępstwa nie należy zarówno posiadanie wpływów, jak i możliwości załatwienia sprawy. Jak zauważył Sąd Najwyższy, przestępstwo to „jest dokonane z chwila podjęcia się przez sprawcę pośrednictwa w załatwieniu sprawy, w zamian za korzyść majątkową lub osobistą albo za jej obietnicę. Natomiast faktyczne osiągnięcie takiej korzyści, jak również to, czy i w jaki sposób sprawca realizuje pośrednictwo w załatwieniu sprawy, nie należą do znamion omawianego przestępstwa”³⁵. Sprawca może zainteresowaną osobę wprowadzić w błąd i doprowadzić ją do niekorzystnego rozporządzenia mieniem.

W związku z tym Sądowi Najwyższemu został przedstawiony do rozstrzygnięcia problem „czy przedmiotem przestępstwa z art. 286 § 1 k.k. mogą być świadczenia wynikające z transakcji o charakterze przestępczym lub świadczenia niegodziwe,

³¹ E. Popiek, *Przestępstwo płatnej protekcji w ustawodawstwie karnym PRL*, Warszawa 1971, s. 19; O. Chybiński, *Łapownictwo i płatna protekcja w k.k. z 1969 r.*, [w:] *Księga pamiątkowa ku czci prof. W. Świdy*, Warszawa 1969, s. 38.

³² R.A. Stefański, *Prawo karne...*, *op cit.*, s. 348.

³³ E. Popiek, *Przestępstwo płatnej protekcji...*, *op cit.*, s. 19; P. Palka, M. Reut, *Korupcja w nowym kodeksie karnym*, Kraków 1999, s. 85.

³⁴ Wyrok SN z dnia 22 maja 1959 r., III K 44/59, OSNPG 1959, nr 7, poz. 8.

³⁵ Wyrok SN z dnia 29 lutego 1984 r., Rw 53/84, OSNKW 1984, nr 9–10, poz. 94.

w rozumieniu art. 412 k.c.?”). W istocie chodzi o to, czy takie zachowanie wyczerpuje znamiona przestępstwa z art. 286 § 1 k.k. Jest to o tyle istotne, że w literaturze prezentowany jest pogląd, że niegodziwe rozporządzenia mieniem (art. 412 k.c.) nie podlega ochronie prawnej osoby rzekomo pokrzywdzonej płatną protekcją³⁶. Sąd Najwyższy stał na stanowisku, że „Dyspozycja art. 38 m.k.k. (ob. art. 230 k.k.) stoi na straży dobrego imienia urzędów i sam fakt podejmowania się pośrednictwa w załatwianiu sprawy urzędowej, wskutek rzekomo posiadanych wpływów na urzędnika i żądanie w zamian za to korzyści majątkowej dla siebie lub dla osoby trzeciej, wypełnia już znamiona tego przestępstwa, niezależnie od realnych możliwości i rzeczywistych intencji podejmującego się pośrednictwa. Toteż w wypadku, gdy podejmujący się pośrednictwa w załatwieniu określonej sprawy urzędowej poprzez wykorzystanie swych rzekomych wpływów w danym urzędzie, wyłudza pieniądze od osoby zainteresowanej w pozytywnym rozstrzygnięciu jej – bez zamiaru realizacji swej obietnicy – dopuszcza się przestępstwa z art. 38 m.k.k. (ob. art. 230 k.k.), a nie przestępstwa z art. 264 (obecnie art. 286 k.k.), z uwagi na kwalifikowany charakter tego *sui generis* oszustwa, godzącego nie tylko w interesy osoby udzielającej korzyści majątkowej, lecz także w dobre imię urzędów będących pod ochroną art. 38 m.k.k. (ob. art. 230 k.k.)”³⁷. Przyjął jednak, że „Podjęcie się załatwienia urzędowej sprawy w ogóle nieistniejącej nie wypełnia dyspozycji przepisu art. 38 m.k.k. (ob. art. 230 k.k.), ponieważ istnienie konkretnej sprawy urzędowej, w której załatwieniu sprawca podejmuje się odpłatnie pośredniczyć, należy do istoty czynu przewidzianego w wyżej powołanym przepisie. Działalność taka ma natomiast wszelkie cechy wyłudzenia za pomocą wprowadzenia w błąd co do istnienia sprawy, której w rzeczywistości nie było”³⁸, a także, że „W przypadkach, kiedy nie tylko „wpływy” (protekcja) są fikcyjne, ale sam „urzędnik” jest fikcją, gdyż w rzeczywistości jest on współsprawcą oszustwa, podającym się za urzędnika, nie można dopatrywać się znamion przestępstwa z art. 38 m.k.k. (ob. art. 230 k.k.)”³⁹.

Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 29 stycznia 2015 r. – I KZP 24/14 (OSNKW 2015, nr 4, poz. 30) wyjaśnił, że **Przepis art. 286 § 1 k.k. nie zawiera ograniczenia przewidzianego nim skutku oszustwa jedynie do „niekorzystnego rozporządzenia mieniem” wykonanego „w celu godziwym”, czy ogólniej – do „rozporządzenia niekorzystnego” i „godziwego”**.

Jest to pogląd trafny i nic dziwnego, że został zaaprobowany w piśmiennictwie⁴⁰.

³⁶ L. Kubicki, *Przestępstwo płatnej protekcji a przestępstwo oszustwa*, PiP 2005, nr 5, s. 33; J. Giezek [w:] J. Giezek (red.), *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz*, Warszawa 2014, s. 751.

³⁷ Wyrok SN z dnia 21 maja 1960 r., II K 297/60, OSNPG 1960, nr 8–9, poz. 152, wyrok SN z dnia 26 września 1959 r., V K 1220/59, OSNPG 1959, nr 11, poz. 12, wyrok SN z dnia 27 stycznia 1959 r., IV K 1187/58, OSNPG 1959, nr 5, poz. 3, wyrok SN z dnia 1 października 1958 r., I K 755/57, OSNPG 1959, nr 1, poz. 34.

³⁸ Wyrok SN z dnia 30 marca 1962 r., III K 977/61, OSN(K) 1963, nr 5, poz. 88.

³⁹ Wyrok SN z dnia 15 marca 1961 r., I K 1167/60, OSNPG 1961, nr 6, poz. 92.

⁴⁰ S. Tarapata, Glosa do tego postanowienia, OSP 2016, nr 1, poz. 6; A. Jezusek, Glosa do tego postanowienia, OSP 2015, nr 10, poz. 96.

Uzasadniając ten pogląd organ ten podkreślił, co jest niekwestionowane w doktrynie⁴¹ i judykaturze⁴², że art. 286 § 1 k.k. nie zawiera ograniczenia przewidzianego w nim skutku oszustwa jedynie do «niekorzystnego rozporządzenia mieniem» wykonanego «w celu godziwym», czy ogólniej – do «rozporządzenia niekorzystnego» i «godziwego». Organ ten zwrócił uwagę, że cywilnoprawne znaczenie „rozporządzenia mieniem” nie determinuje wykładni tego pojęcia na gruncie znamion przestępstwa określonego w art. 286 § 1 k.k., gdyż zwrot ten ma niezależne, „swoiste” prawnokarne znaczenie, wywodzone z przedmiotu ochrony oszustwa i jest ono rozumiane jako każda czynność zadysponowania mieniem, która odnosi się do szeroko postrzeganego stanu majątkowego pokrzywdzonego⁴³. W związku z tym termin „niekorzystne rozporządzenie mieniem” trzeba interpretować szeroko, zaliczając do niego wszelkie działania bądź sytuacje, które w majątku pokrzywdzonego powodują jakiegokolwiek niekorzystne zmiany⁴⁴. Rację ma Sąd Najwyższy, że „przepis art. 286 § 1 k.k. nie dzieli oszustw na «lepsze» i «gorsze», a jedynie wskazuje na przesłanki, jakie winny być spełnione, aby można było sprawcy przypisać czyn” – przy czym zawarta w nim uwaga, że „przedmiotem ochrony w ramach przepisu art. 286 § 1 k.k. jest nie tylko świadczenie majątkowe objęte ochroną prawną, ale też każde inne – choćby spełnienie świadczenia przez osobę oszukiwaną naruszało przepis ustawy karnej”⁴⁵.

W pełni zatem należy podzielić stwierdzenie Sądu Najwyższego, że wykładnia językowa art. 286 § 1 k.k. nie pozwala na zawężającą interpretację zwrotu „niekorzystne rozporządzenie mieniem”. Art. 230 § 1 k.k. może pozostawać w zbiegu z art. 286 § 1 k.k.⁴⁶

2. ZANIECHANIE POBRANIA PODATKU NALEŻNEGO A OSZUSTWO

Sąd Najwyższy w ramach działalności związanej z rozstrzygnięciem zagadnień prawnych zajął się problemem, czy w «doprowadzeniu do niekorzystnego rozporządzenia mieniem», w rozumieniu art. 286 § 1 k.k., mieści się działanie sprawcy polegające na przedstawieniu w ramach procedury samoobliczania podatku, deklaracji podatkowej zaniżającej kwotę podatku podlegającego odprowadzeniu na rzecz Skarbu Państwa,

⁴¹ M. Dąbrowska-Kardas, P. Kardas [w:] A. Zoll (red.), *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz*, t. III, Warszawa 2008, s. 278; T. Oczkowski, *Oszustwo jako przestępstwo majątkowe i gospodarcze*, Kraków 2004, s. 65.

⁴² Wyrok SN z dnia 25 czerwca 1937 r., K 733/37, *Głos Sądownictwa* 1938, nr 2, s. 137, wyrok SN z dnia 19 listopada 1949 r., K 2076/49, *PiP* 1950, nr 2, s. 137.

⁴³ Wyrok SN z dnia 29 sierpnia 2012 r., V KK 419/11, *OSNKW* 2012, nr 12, poz. 133, wyrok SN z dnia 13 grudnia 2006 r., V KK 104/06, *OSNwSK* 2006, poz. 2427, wyrok SN z dnia 14 stycznia 2010 r., V KK 235/09, *OSNKW* 2010, nr 6, poz. 5, wyrok SN z dnia 10 czerwca 2010 r., IV KK 1/10, *LEX* nr 590282, wyrok SN z dnia 17 maja 2012 r., V KK 322/11, *LEX* nr 1212390.

⁴⁴ Postanowienie SN z dnia 15 czerwca 2007 r., I KZP 13/07, *OSNKW* 2007, nr 7–8, poz. 56.

⁴⁵ Wyrok SN z dnia 10 marca 2004 r., II KK 381/03, *OSNwSK* 2004, nr 1, poz. 523.

⁴⁶ M. Surkont, *Z zagadnień odpowiedzialności za korupcję w kodeksie karnym z 1997 r.*, *PS* 1998, nr 5, s. 28; R. Góral, *Kodeks karny. Praktyczny komentarz*, Warszawa 2007, s. 387; O. Górniok, W. Zalewski [w:] A. Wąsek, R. Zawłocki (red.), *Kodeks karny. Komentarz do artykułów 222–316*, t. II, Warszawa 2010, s. 104; E. Pływaczewski, E. Guzik-Makaruk [w:] M. Filar (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2014, s. 1312; J. Lachowski [w:] *Kodeks karny...*, *op. cit.*, s. 145; M. Kulik [w:] *Kodeks karny...*, *op. cit.*, s. 634–635.

prowadzące do nieotrzymania przez organ podatkowy, niepodejmujący w tym zakresie żadnych działań, podatku w wysokości należnej zgodnie z przepisami prawa. Zagadnienie to wiąże się z art. 21 § 3 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. Ordynacja podatkowa⁴⁷, w myśl którego, jeżeli w postępowaniu podatkowym organ podatkowy stwierdzi, że podatnik, mimo ciężącego na nim obowiązku, nie zapłacił w całości lub w części podatku, nie złożył deklaracji albo że wysokość zobowiązania podatkowego jest inna niż wykazana w deklaracji, albo powstałego zobowiązania nie wykazano, organ podatkowy wydaje decyzję, w której określa wysokość zobowiązania podatkowego.

Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 24 czerwca 2015 r. – I KZP 2/15 (OSNKW 2015, nr 7, poz. 56) wyjaśnił, że **Ustawowe upoważnienie udzielone organowi podatkowemu (organowi kontroli skarbowej) do zaniechania sprawdzenia prawidłowości samoobliczenia podatku w deklaracji (art. 21 § 2 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Ordynacja podatkowa, Dz.U. z 2015 r., poz. 613 i art. 99 ust. 12 ustawy z dnia 11 marca 2004 r. o podatku od towarów i usług, Dz.U. z 2011 r. Nr 177, poz. 1054 ze zm.), w której podatnik zaniżył podatek należny, wyklucza realizację przez niego znamion z art. 286 § 1 k.k. w postaci doprowadzenia tego organu do niekorzystnego rozporządzenia mieniem przez zaniechanie pobrania podatku należnego.**

W jego uzasadnieniu organ ten w pierwszej kolejności wyjaśnił pojęcie rozporządzenia mieniem, będącego znamieniem przestępstwa z art. 286 § 1 k.k. i – zgodnie z powszechnym jego rozumieniem – przyjął, że jest nim każda czynność o charakterze określonej dyspozycji majątkowej, kształtująca sytuację majątkową⁴⁸. Jest to istotne, gdyż w omawianej sytuacji chodzi o nieskorygowanie faktury VAT przez organ skarbowy, czyli o zaniechanie obowiązku. W kontekście tego znamienia słusznie Sąd Najwyższy uznał, że nie podatnik, zaniżając w deklaracji należny podatek, doprowadza organ podatkowy do zaniechania, ale ustawodawca najpierw dopuścił, aby organ ten nie przeprowadzał postępowania podatkowego i nie wydał decyzji podatkowej określającej właściwą wysokość podatku należnego. Prawodawca zalegalizował to zaniechanie, natomiast podatnik może tylko wykorzystać to ustawowo dopuszczalne zaniechanie, za co odpowiada z art. 56 § 1 k.k.s. Organ podatkowy nie wydając decyzji o właściwych naliczeniu podatku na podstawie art. 21 § 3 Ordynacji podatkowej doprowadza do jego niewłaściwego poboru.

⁴⁷ Dz.U. z 2015 r., poz. 613 ze zm.

⁴⁸ J. Bednarzak, *Przestępstwo oszustwa w polskim prawie karnym*, Warszawa 1971, s. 65; N. Preibisz, *Niekorzystne rozporządzenie mieniem jako znamień oszustwa (art. 286 § 1 k.k.)*, Prok. i Pr. 2005, nr 10, s. 64–66; T. Oczkowski [w:] R. Zawłocki (red.), *System Prawa Karnego. Przestępstwa przeciwko mieniu i gospodarce*, t. 9, Warszawa 2011, s. 138; wyrok SN z dnia 14 stycznia 2010 r., V KK 235/09, OSNKW 2010, nr 6, poz. 50; wyrok SN z dnia 29 sierpnia 2012 r., V KK 419/11, OSNKW 2012, nr 12, poz. 133; postanowienie SN z dnia 10 stycznia 2014 r., II KK 10/13, LEX nr 1516116.

6. PRANIE PIENIĘDZY (ART. 299 § 1 K.K.)

W literaturze na tle art. 299 § 1 k.k. zarysowały się rozbieżności poglądów co do tego, czy wymagane jest, by wszystkie czynności czasownikowe wymienione w tym przepisie mogły udaremnić lub znacznie utrudnić stwierdzenie przestępnego pochodzenia. Twierdzi się, że zawarty w art. 299 § 1 k.k. zwrot „które mogą udaremnić lub znacznie utrudnić stwierdzenie przestępnego pochodzenia lub miejsca umieszczenia, ich wykrycie, zajęcie oraz orzeczenie przypadku” odnosi się do wszystkich wcześniej wymienionych w tym przepisie czynności sprawczych⁴⁹. Według odmiennego poglądu zwrot ten odnosi się tylko do podjęcia innych czynności, przez co nastąpiło jego dookreślenie⁵⁰.

W związku z tym Sądowi Najwyższemu zostało przedstawione zagadnienie, czy zgromadzone na koncie bankowym środki majątkowe, z których tylko część pochodzi z korzyści związanych z popełnieniem czynu zabronionego, mogą w całym zakresie stanowić przedmiot przestępstwa z art. 299 § 1 k.k. oraz czy wykonanie przez sprawcę którejkolwiek z czynności wykonawczych wynikających z dyspozycji art. 299 § 1 k.k. jest karalne tylko wówczas, gdy może udaremnić lub znacznie utrudnić stwierdzenie przestępnego pochodzenia określonych środków majątkowych, czy też znamię modalne zawarte w końcowej części tego przepisu należy wiązać jedynie z podejmowaniem „innych czynności”.

Sąd Najwyższy w uchwale 7 sędziów SN z dnia 24 czerwca 2015 r., I KZP 5/15 (OSNKW 2015, nr 7, poz. 55) zajął stanowisko, że **Przedmiotem przestępstwa określonego w art. 299 § 1 k.k. mogą być przechowywane na rachunku bankowym środki pieniężne do wysokości równej wartości korzyści majątkowych, których dotyczyła czynność wykonawcza. Ujęty w art. 299 § 1 k.k. zwrot „które mogą udaremnić lub znacznie utrudnić stwierdzenie ich przestępnego pochodzenia lub miejsca umieszczenia, ich wykrycie, zajęcie albo orzeczenie przypadku” odnoszący się do przedmiotu przestępstwa, dookreśla tylko „inne czynności”, a zatem nie ma prawnego znaczenia dla czynności wykonawczych nazwanych – przyjęcie, przekazanie lub wywóz za granicę, pomoc do przenoszenia własności lub posiadania.**

Pogląd ten jest słuszny i dogłębnie uzasadniony z wykorzystaniem różnych reguł wykładni. Zbędne byłoby dokładne referowanie przywołanych argumentów na wykazanie jego trafności, a wystarczy skrótove ich zrelacjonowanie.

Uzasadniając odpowiedź na pierwsze pytanie Sąd Najwyższy odwołał się do swojego, poprzedniego stanowiska, że „Przedmiotem czynności wykonawczej przestępstwa określonego w art. 299 § 1 k.k. są wymienione w tym przepisie «środki płatnicze,

⁴⁹ O. Górniok, *Prawo karne gospodarcze*, Warszawa 2003, s. 98; K. Buczkowski, M. Wojtaszek, *Pranie pieniędzy*, Warszawa 2001, s. 164–165; B. Bieniek, *Pranie pieniędzy w prawie międzynarodowym, europejskim oraz polskim*, Warszawa 2010, s. 203; J. Giezek, „Brudne pieniądze” jako korzyść związana z popełnieniem czynu zabronionego, [w:] J. Skorupka (red.), *Rzetelny proces karny. Księga jubileuszowa Prof. Z. Świdy*, Warszawa 2009, s. 772–773; R. Zawłocki [w:] M. Królikowski, R. Zawłocki (red.), *Kodeks karny...*, op. cit., s. 777; W. Filipkowski, E. Pływaczewski [w:] M. Filar (red.), *Kodeks karny...*, op. cit., s. 1515; A. Michalska-Warias [w:] T. Bojarski (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2012, s. 814.

⁵⁰ W. Wróbel [w:] A. Zoll (red.), *Kodeks karny. Część szczególna...*, op. cit., t. III, s. 657; J. Długosz [w:] R. Zawłocki (red.), *System Prawa Karnego. Przestępstwa przeciwko mieniu...*, op. cit., s. 593–594.

instrumenty finansowe, papiery wartościowe, wartości dewizowe, prawa majątkowe lub inne mienie ruchome lub nieruchomości» pochodzące bezpośrednio lub pośrednio z popełnienia czynu zabronionego. Sprawcą przestępstwa określonego w art. 299 § 1 k.k. może być również sprawca czynu zabronionego, z którego popełnieniem związana jest korzyść stanowiąca przedmiot czynności wykonawczej⁵¹, zaznaczając, że specyfika dotyczy rachunku bankowego, na którym lokowane są środki pieniężne także o legalnym pochodzeniu.

Analizując charakter rachunku bankowego oraz statusu środków na nim gromadzonych, Sąd Najwyższy zwrócił uwagę, że przez umowę rachunku bankowego bank zobowiązuje się względem posiadacza rachunku do przechowywania jego środków pieniężnych oraz do przeprowadzania na jego zlecenie rozliczeń pieniężnych (art. 725–733 k.c.). Przedmiotem przechowywania w ramach umowy rachunku bankowego są „środki pieniężne” rozumiane jako „ilość abstrakcyjnych jednostek pieniężnych”, wyrażających ekonomiczną wartość znaków pieniężnych, natomiast wpłata lub przelew na rachunek powoduje przejście własności znaków pieniężnych na bank (art. 845 k.c., art. 720 k.c.). Posiadacz rachunku bankowego z chwilą wpłaty pieniędzy do banku traci ich własność na rzecz banku, a nabywa roszczenie o zwrot takiej samej ich ilości⁵². Umieszczenie na rachunku bankowym środków pieniężnych, kontynuuje Sąd Najwyższy, sprowadza się do odpowiednich zapisów wyrażających dobra majątkowe niebędące jednak rzeczami⁵³. Dyspozycja posiadacza rachunku bankowego realizowana przez bank prowadzący rachunek dotyczy określonej wartości zapisanej na koncie posiadacza rachunku. Z rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 1 października 2010 r. w sprawie szczególnych zasad rachunkowości banków⁵⁴, wynika, że w księgach rachunkowych banku, dokonuje się w każdym dniu operacyjnym chronologicznej rejestracji zdarzeń gospodarczych (§ 6 ust. 2 pkt 1), przy czym zapisów dokonuje się codziennie, ujmując wszystkie zdarzenia gospodarcze każdego dnia operacyjnego (§ 8 ust. 1). W księgach i rejestrach bankowych opisuje się każdą wpłatę gotówkową oraz przelew na rachunek oraz wypłatę dokonaną w gotówce lub w formie bezgotówkowej na skutek rozporządzenia przez posiadacza wierzycelnością wobec banku środków pieniężnych i na ich podstawie ustala się stan wierzycelności albo długu posiadacza rachunku wobec banku, opisany określoną ilością środków pieniężnych. Trafnym zdaniem Sądu Najwyższego każde zarejestrowane zdarzenie gospodarcze, wpływa jedynie na stan środków na rachunku posiadacza rachunku bankowego, a zatem nie może doprowadzić do „zabrudzenia” czy „zmieszania” środków pieniężnych już tam opisanych. Zdarzenie gospodarcze podlegające rejestracji w księgach bankowych może stanowić także korzyść związaną

⁵¹ Uchwała 7 sędziów SN z dnia 18 grudnia 2013 r., I KZP 19/13, OSNKW 2014, nr 1, poz. 1. Z aprobusującymi uwagami R.A. Stefańskiego, *Przegląd uchwał Izby Karnej oraz Izby Wojskowej Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego materialnego za 2013 r.*, Ius Novum 2014, nr 1, s. 202–204; wyrok SN z dnia 4 października 2011 r., III KK 28/11, OSN Prok. i Pr. 2012, Nr 2, poz. 6.

⁵² Uchwała składu 7 sędziów SN z dnia 14 czerwca 1962 r., VI KO 23/62, OSNKW 1963, nr 2, poz. 21; wyrok SN z dnia 13 lutego 2004 r., IV CK 40/03, LEX nr 151636; A. Janiak, *Umowa rachunku bankowego*, Prawo Bankowe 2002, nr 7–8, s. 101.

⁵³ Wyrok SN z dnia 18 lutego 2004 r., V CK 233/03, LEX nr 550934.

⁵⁴ Dz.U. z 2013 r., poz. 329.

bezpośrednio lub pośrednio z popełnieniem czynu zabronionego w rozumieniu art. 299 § 1 k.k. Korzyścią związaną bezpośrednio z czynem zabronionym jest zawyżona wysokość środków pieniężnych ujęta na rachunku bankowym w stosunku do salda, które powinno określać właściwą ich wielkość. Doprowadziło to Sąd Najwyższy do słusznego wniosku, że skoro saldo rachunku bankowego od strony normatywnej nie obrazuje stanu „zmieszania” środków pieniężnych „brudnych” i „czystych”, to prowadzenie ustaleń co do proporcji tych środków w dacie podejmowania czynności wykonawczych nie ma oparcia w prawie bankowym.

Odpowiadając na drugie pytanie Sąd Najwyższy dokonał wykładni językowej art. 299 § 1 k.k., która doprowadziło go do słusznego wniosku, że ujęty w art. 299 § 1 k.k. zwrot „...które mogą udaremnić lub znacznie utrudnić stwierdzenie ich przestępnego pochodzenia lub miejsca umieszczenia, ich wykrycie, zajęcie albo orzeczenie przepadku”, odnoszący się do przedmiotu przestępstwa, dookreśla tylko „inne czynności”, a nie ma prawnego znaczenia dla czynności wykonawczych takich jak: przyjęcie, przekazanie lub wywóz za granicę, pomoc do przenoszenia własności lub posiadania.

Znamię to nie ma żadnego normatywnego powiązania z czynnościami „przyjęcia, przekazania lub wywiezienia za granicę, pomagania do przenoszenia ich własności lub posiadania”.

BIBLIOGRAFIA

- Bafia J., *Zmiana kwalifikacji prawnej czynu w procesie karnym*, Warszawa 1964.
- Bafia J., Hochberg L., Siewierski M., *Ustawy karnej PRL. Komentarz*, Warszawa 1965.
- Bednarzak J., *Przestępstwo oszustwa w polskim prawie karnym*, Warszawa 1971.
- Bereznowska J., Grzęda E., Głosa do postanowienia SN z dnia 31 marca 2015 r., I KZP 1/15 Cz.PKiNP 2016, nr 1.
- Bieniek B., *Pranie pieniędzy w prawie międzynarodowym, europejskim oraz polskim*, Warszawa 2010.
- Bogucki W., *Mały kodeks karny z objaśnieniami i przepisami związkowymi*, Warszawa 1946.
- Buczkowski K., Wojtaszek M., *Pranie pieniędzy*, Warszawa 2001.
- Chybiński O., *Płatna protekcja*, Warszawa 1967.
- Chybiński O., *Łapownictwo i płatna protekcja w k.k. z 1969 r.*, [w:] *Księga pamiątkowa ku czci prof. W. Świdły*, Warszawa 1969.
- Chybiński O. [w:] O. Chybiński, W. Gutekunst, W. Świdła, *Prawo karne materialne. Część szczególna (zagadnienia wybrane)*, Warszawa – Wrocław 1971.
- Cieślak M., *Polska procedura karna*, Warszawa 1984.
- Cieślak M., Doda Z., *Przegląd orzecznictwa Sądu Najwyższego w zakresie postępowania karnego za rok 1973*, Pal. 1974, nr 12.
- Cieślak M., Doda Z., *Kierunki orzecznictwa Sądu Najwyższego w zakresie postępowania karnego*, Pal. 1984, nr 10.
- Czarkowska M., *Przedmiot ochrony przestępstw znęcania się w kontekście przemocy wobec kobiet w rodzinie*, Prok. i Pr. 2011, nr 10.
- Daszkiewicz W., *Przegląd orzecznictwa Sądu Najwyższego. Prawo karne procesowe II półrocze 1973 r.*, PiP 1974, nr 6.
- Dąbrowska-Kardas M., Kardas P. [w:] A. Zoll (red.), *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz*, t. III, Warszawa 2008.

- Długosz J. [w:] R. Zawłocki (red.), *System Prawa Karnego. Przepisy przeciwko mieniu i gospodarcze*, t. 9, Warszawa 2011.
- Gardocki L., Glosa do uchwały 7 sędziów SN z dnia 13 maja 1992 r., I KZP 39/91, Pal. 1993, nr 7-8.
- Giezek J., „*Brudne pieniądze*” jako korzyść związana z popełnieniem czynu zabronionego, [w:] J. Skorupka (red.), *Rzetelny proces karny. Księga jubileuszowa Prof. Z. Świdy*, Warszawa 2009.
- Giezek J. [w:] J. Giezek (red.), *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz*, Warszawa 2014.
- Góral R., *Kodeks karny. Praktyczny komentarz*, Warszawa 2007.
- Górnioł O., *Prawo karne gospodarcze*, Warszawa 2003.
- Górnioł O., Zalewski W. [w:] A. Wąsek, R. Zawłocki (red.), *Kodeks karny. Komentarz do artykułów 222–316*, t. II, Warszawa 2010.
- Hofmański P., Zabłocki S., *Granice skargi oskarżycielskiej w świetle najnowszego orzecznictwa*, [w:] A. Gerecka-Żołyńska, P. Górecki, H. Paluszkiwicz, P. Wiliński (red.), *Skargowy model procesu karnego. Księga ofiarowana Profesorowi Stanisławowi Stachowiakowi*, Warszawa 2008.
- Hypś S. [w:] A. Grześkowiak K. Wiak (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2014.
- Janiak A., *Umowa rachunku bankowego*, *Prawo Bankowe* 2002, nr 7–8.
- Jezusek A., Glosa do postanowienia SN z dnia 29 stycznia 2015 r., I KZP 24/14, OSP 2015, nr 10, poz. 96.
- Kaftal A., *Prawomocność wyroków sądowych w polskim prawie karnym procesowym*, Warszawa 1966.
- Kaszycki A., Mendiya S., *Przegląd orzecznictwa Sądu Najwyższego w zakresie postępowania karnego za rok 1973*, WPP 1974, nr 2.
- Kmieciak R., Skrętowicz E., *Proces karny. Część ogólna*, Kraków–Lublin 2002.
- Kosonoga J. [w:] R.A. Stefański (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2015.
- Kubicki L., *Przestępstwo płatnej protekcji a przestępstwo oszustwa*, PiP 2005, nr 5.
- Kulik M. [w:] M. Mozgawa (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2015.
- Lachowski J. [w:] M. Królikowski, R. Zawłocki (red.), *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz. Art. 222–316*, t. II, Warszawa 2013.
- Łukaszkiwicz Z., *Przestępstwo łapownictwa i płatnej protekcji*, *Zeszyty Analityczne MS* 1967, nr 5.
- Małecki M., Glosa do postanowienia SN z dnia 16 grudnia 2009 r., IV KK 168/09, GSP-Prz. Orz. 2010, nr 3–4.
- Marszał K., *Proces karny*, Katowice 1998.
- Michalska-Warias A. [w:] T. Bojarski (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2012.
- Mozgawa M. [w:] M. Mozgawa (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2015.
- Muszyńska A., *Naprawienie szkody wyrządzonej przestępstwem*, Warszawa 2010.
- Muszyńska A. [w:] J. Giezek (red.), *Kodeks karny. Część szczególna*, Warszawa 2014.
- Murzynowski A., *Istota i zasady procesu karnego*, Warszawa 1994.
- Oczkowski T., *Oszustwo jako przestępstwo majątkowe i gospodarcze*, Kraków 2004.
- Oczkowski T. [w:] R. Zawłocki (red.), *System Prawa Karnego. Przepisy przeciwko mieniu i gospodarcze*, t. 9, Warszawa 2011.
- Palka P., Reut M., *Korupcja w nowym kodeksie karnym*, Kraków 1999.
- Pawlonka P., Glosa do postanowienia SN z dnia 16 grudnia 2009 r., IV KK 168/09, LEX/el. 2010.
- Pławski S., J. Śliwowski, *Prawo karne. Część szczególna*, Toruń 1961.
- Pływaczewski E., Guzik-Makaruk E. [w:] M. Filar (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2014.

- Popek E., *Kilka zagadnień dotyczących przestępstwa płatnej protekcji w świetle doktryny i orzecznictwa*, Biul. GP 1968, nr 5.
- Popek E., *Przestępstwo płatnej protekcji w ustawodawstwie karnym PRL*, Warszawa 1971.
- Popławski H., Weiser A., *Płatna protekcja*, Biul.GP 1961, nr 8–9, s. 39.
- Potępa J., Glosa do wyroku Sądu Najwyższego z dnia 23 czerwca 1959 r., III K 110/58, PiP 1960, nr 10.
- Preibisz N., *Niekorzystne rozporządzenie mieniem jako znamię oszustwa (art. 286 § 1 k.k.)*, Prok. i Pr. 2005, nr 10.
- Radzikowska Z., *Z problematyki postaci zjawiskowych przestępstwa z art. 38 m.k.k.*, WPP 1968, nr 2.
- Rajzman H., Glosa do wyroku Sądu Najwyższego z dnia 9 marca 1957 r., OSPiKA 1958, nr 4.
- Ratajczak A., *Przestępstwa przeciwko rodzinie, opiece i młodzieży w systemie polskiego prawa karnego (wybrane zagadnienia)*, Warszawa 1980.
- Ring A., Glosa do uchwały SN z dnia 14 października 2015 r., I KZP 7/15, LEX/el. 2015.
- Rogański M., *Obowiązek naprawienia szkody lub zadośćuczynienie za doznaną krzywdę*, [w:] R.A. Stefański (red.), *Środki karne po nowelizacji w 2015 r.*, Warszawa 2016.
- Siewierski M., *Mały kodeks karny i ustawodawstwo przeciwfaszystowskie, Komentarz i orzecznictwo*, Łódź 1949.
- Siwek M., Glosa do wyroku Sądu Najwyższego z dnia 27 marca 2013 r., III KK 273/12, LEX/el. 2014.
- Stachowiak S., *Funkcja zasady skargowości w polskim procesie karnym*, Poznań 1975.
- Stachowiak S., *Wpływ zasady skargowości na formę współczesnego polskiego procesu karnego*, [w:] J. Czapska, A. Gaberle, A. Świątłowski, A. Zoll (red.), *Zasady procesu karnego. Księga ku czci profesora S. Waltosia*, Warszawa 2000.
- Stefańska B.J. [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, Legalis 2016.
- Stefański R.A., *Przeгляд uchwał Izby Karnej Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego materialnego za lata 1991–1993*, WPP 1994, nr 3–4.
- Stefański R.A., *Prawo karne materialne. Część szczególna*, Warszawa 2009.
- Stefański R.A., *Przeгляд uchwał Izby Karnej oraz Izby Wojskowej Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego materialnego za 2013 r.*, Ius Novum 2014, nr 1.
- Stolarczyk I., *Problem jedności – wielości czynów*, Prok. i Pr. 2005, nr 1.
- Surkont M., *Z zagadnień odpowiedzialności za korupcję w kodeksie karnym z 1997 r.*, PS 1998, nr 5.
- Śliwiński S., *Polski proces karny przed sądem powszechnym. Zasady ogólne*, Warszawa 1948.
- Tarapata S., Glosa do postanowienia SN z dnia 29 stycznia 2015 r., I KZP 24/14, OSP 2016, nr 1, poz. 6.
- Wróbel W. [w:] A. Zoll (red.), *Kodeks karny. Część szczególna*, t. III, Warszawa 2008.
- Zawłocki R. [w:] M. Królikowski, R. Zawłocki (red.), *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz*, t. II, Warszawa 2013.

PRZEGLĄD UCHWAŁ IZBY KARNEJ SĄDU NAJWYŻSZEGO W ZAKRESIE PRAWA KARNEGO MATERIALNEGO ZA 2014 R.

Streszczenie

Przedmiotem artykułu jest analiza uchwał i postanowień Izby Karnej Sądu Najwyższego, podejmowanych w ramach rozstrzygania zagadnień prawnych z zakresu prawa karnego materialnego w 2015 r. Zostały omówione: obowiązek naprawienia szkody (art. 46 § 1 k.k.), zbrodnia przeciwko ludzkości w kontekście przedawnienia karalności (art. 105 § 1 k.k.), znęcanie się nad członkami rodziny (art. 207 k.k.), przedmiot ochrony płatnej protekcji (art. 230 § 1 k.k.), znaczenie znamiona przestępstwa oszustwa „niekorzystne rozporządzenie mieniem” (art. 286 § 1 k.k.), zaniechanie pobrania podatku należnego w kontekście oszustwa oraz znamiona „które mogą udaremnić lub znacznie utrudnić stwierdzenie przestępnego pochodzenia lub miejsca umieszczenia, ich wykrycie, zajęcie oraz orzeczenie przepadku” przestępstwa prania pieniędzy (art. 299 § 1 k.k.).

Słowa kluczowe: *postanowienie, oszustwo, płatna protekcja, pranie pieniędzy, pytanie prawne, Sąd Najwyższy, sąd odwoławczy, uchwała, znęcanie się, zbrodnia*

REVIEW OF THE SUPREME COURT CRIMINAL CHAMBER RESOLUTIONS OF 2014 ON SUBSTANTIVE CRIMINAL LAW MATTERS

Summary

The article presents an analysis of resolutions and decisions of the Supreme Court Criminal Chamber made in the course of solving legal issues within the scope of substantive criminal law in 2015. It discusses: obligation to redress damage (Article 46 § 1 CC), homicide in the context of limitation (Article 105 § 1 CC), mistreatment of family members (Article 207 CC), the issue of intercession with the authorities in the settling of a matter in exchange for a material or personal benefit (Article 230 § 1 CC), the importance of the features of the crime of fraud consisting in “disadvantageously disposing of someone else’s property” (Article 286 § 1 CC), tax waiver in the context of fraud and features “that can prevent or make significantly more difficult determination of the criminal origin or place of deposition, detection or forfeiture” of profits from money laundering (Article 299 § 1 CC).

Key words: *decision, fraud, intercession with the authorities in the settling of a matter in exchange for a material or personal benefit, money laundering, legal questions, Supreme Court, appellate court, resolution, mistreatment, felony*